

**В разову спеціалізовану вчену раду ДФ 2023-30
в Національному юридичному університеті
імені Ярослава Мудрого
61024 м. Харків, Пушкінська, 77**

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію

**ГОЛЬЄВОЇ НАДІЇ КОСТЯНТИНІВНИ на тему:
«УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ПРО
ІННОВАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ: НАПРЯМИ, ЗАСОБИ ТА
СИСТЕМАТИЗАЦІЯ », поданої на здобуття наукового ступеня
доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»**

Актуальність теми дослідження. Інноваційний характер сучасних соціально-економічних процесів визначає їхню важливість та впливає на долю країни в умовах глобальних трансформацій. Перехід від традиційного відтворювального підходу до інноваційного є загальною закономірністю суспільного розвитку. Доля України в цьому контексті залежить від успішного оволодіння інноваційними механізмами розвитку.

Розуміння цього історичного імперативу та адаптація господарської системи до нових реалій стають визначальними факторами для досягнення успіху. Інноваційність стає ключем до динамічного розвитку та економічного добробуту. Вона виступає як засіб забезпечення суверенітету країни та її конкурентоспроможності в сучасному глобальному середовищі. Тим, хто вчасно реалізовує цей імператив, відкриваються нові можливості для сталого розвитку та зміцнення своєї позиції в світовій економічній системі.

Розвиток та впровадження інновацій, яке спостерігається протягом років незалежності, визначено стихійним характером, а механізми їх

поширення залишаються недосконалими. Ця обставина підкреслює важливість дослідження правового регулювання сфери інноваційної діяльності, що вимагає уваги науковців, зокрема фахівців у галузі господарського права.

Дослідження в сфері інноваційної діяльності стало об'єктом багатьох наукових досліджень, зокрема докторських та кандидатських робіт, а також монографічних досліджень провідних вчених. Серед найбільш вагомих досягнень слід зазначати роботи Д. В. Задихайла, Ю. Є. Атаманової, О. М. Давидюка, О. В. Гладкої, В. Е. Вакім, А. І. Денисова, К. Ю. Іванової. У зазначених роботах було вирішено широке коло проблемних питань розвитку інноваційного права, але жодна з робіт не ставила своєю метою узагальнення проблем інноваційного законодавства, як такого, і відповідно пропонування шляхів його комплексного удосконалення.

Незважаючи на наявність значного наукового потенціалу та досвід створення технологічно складної продукції, країна з року в рік втрачає свої позиції на ринках високотехнологічних товарів і послуг. Запровадження ефективного механізму регулювання в інноваційній сфері, врахування специфіки її предмету, суб'єктного складу тощо, побудованого на теоретичних наукових здобутках, є вельми актуальним, як і тема та матеріали дисертації, що є предметом цього відгуку.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тему дисертаційного дослідження обрано згідно з планом науково-дослідних робіт кафедри господарського права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого в межах державної цільової комплексної програми «Правове забезпечення реалізації політики держави на пріоритетних напрямках економічного розвитку та у сфері екологічної безпеки» (номер державної реєстрації (01111U000962).

Наукова новизна дослідження. Автором вперше в Україні здійснено комплексне господарсько-правове дослідження розвитку та

сучасного стану національного законодавства в інноваційній сфері. Автором проаналізовано досвід інноваційно розвинутих країн щодо правового регулювання та ефективного використання інновацій для розбудови економіки та запропоновано власні пропозиції щодо удосконалення законодавства в інноваційній сфері. Проведений аналіз нормативно-правової бази чітко визначає наявні прогалини у законодавстві та демонструє, що стан врегулювання є фрагментарним, дисфункційним, а наявні положення є недієвими та не передбачають чіткого дієвого механізму впровадження у виробництво інноваційних продуктів на системній основі.

Дисертант виокремила найбільш вагомими прогалинами та дисфункції, а саме: 1) стартапи; 2) венчурні фонди; 3) творчі колективи; 4) компанії з управління інтелектуальними активами; 4) цілісну систему організаційно-господарського супроводження інноваційної діяльності. Власне, всі ці питання стали об'єктом та предметом дослідження зазначеної дисертаційної роботи.

Дисертація виконана на високому науково-теоретичному рівні з огляду на проведений аналіз розвитку інноваційного законодавства в Україні та за кордоном, а також на авторські спроби визначити правові поняття, вимоги до формування економіки інноваційного типу, визначенню засобів стимулювання інноваційної діяльності тощо.

Заслуговує на увагу розроблений у роботі комплексний підхід до законодавчого забезпечення стартапів, як особливої категорії суб'єктів господарювання, що полягає у сукупності науково-правових позицій викладених на сторінках 8-9, та обґрунтованих на сторінках 134-136, 144-145 дисертаційного дослідження.

Особливу наукову цінність для розвитку науки господарського права становлять теоретичні висновки та практичні рекомендації дисертантки щодо формування системи організаційно-господарського забезпечення

інноваційної діяльності, яка полягає в наступному. Авторка зазначає, що така система організаційно-господарського забезпечення інноваційної діяльності має бути, щонайменше, дворівневою. Перший рівень має уособлювати спеціальний орган державної виконавчої влади підпорядкований Кабінету Міністрів України. Це орган загальної компетенції в інноваційній сфері, предметом відання якого має стати — національна інноваційна система як така, в усіх її базових ланках та системоутворюючих зв'язках. Другий рівень мають уособлювати спеціальні предметні структурні підрозділи галузевих міністерств та відомств щодо стану інноваційного розвитку відповідних секторів суспільного виробництва. Такі підрозділи мають отримати подвійне підпорядкування: власному керівництву галузевого міністерства та водночас спеціальному органу Кабінету Міністрів України загальної інноваційної компетенції. Такий підхід має стати інструментом вирішення гострої суспільної проблеми — створення ефективного правового режиму інноваційної діяльності та функціонування національної інноваційної системи як такої, і в той же час — стимулювання створення інноваційних ланцюгів та траєкторій, реалізації конкретних інноваційних проектів в реальному секторі економіки. (ст.164)

Вбачається науково доведеним висновок дисертантки про те, що венчурний фонд має бути засновано саме, у формі корпоративного інвестиційного фонду, а не пайового, адже, об'єктом його управління є портфель корпоративних прав стартапів, для чого необхідна особлива правосуб'єктність венчурного фонду та правовий статус юридичної особи (с.178).

Слушною є пропозиція авторки щодо необхідності запровадження етапного характеру «вирощування» компаній з управління інтелектуальними активами та відповідного їх господарсько-правового забезпечення. Авторка припускає, що на етапі становлення венчурного

інвестування доцільно було б розширити правосуб'єктність компаній з управління інтелектуальними активами, включивши до її складу вагомий компонент консалтингового характеру в сфері обслуговування інноваційної діяльності, а саме: 1) послуг щодо доведення інноваційної розробки до рівня інноваційного продукту; 2) здійснення послуг в сфері патентної охорони об'єктів промислової власності; 3) послуг в сфері супроводження процесів трансферу технологій, тощо.

Звісно, робота містить і інші, не менш цікаві наукові положення, які визначають новизну дисертаційного дослідження, проте і цього цілком достатньо, аби стверджувати, що авторкою досягнуто головної мети дисертації, яка полягає у з'ясуванні основних прогалин та дисфункцій чинного законодавчого регулювання інноваційних правовідносин, а також, у формулюванні пропозицій щодо юридично обґрунтованих шляхів і напрямів удосконалення і систематизації такого законодавчого регулювання, із метою підвищення його ефективності та відповідності вимогам сучасної інноваційної економіки.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання висновків, пропозицій та рекомендацій, сформульованих в дисертації, в правотворчій діяльності для формування змісту нових нормативно-правових актів в сфері інноваційних відносин та удосконалення положень чинного господарського законодавства України, що регулюють відносини інноваційного права та інноваційної діяльності.

Отримані результати можуть бути, в першу чергу, враховані в законотворчій діяльності, у процесі систематизації інноваційного законодавства, його удосконалення та підвищення його ефективності. А також, у процесі розробки державних концепції та стратегій інноваційного розвитку національної економіки, у навчальному процесі під час викладання дисципліни «Господарське право» та «Інноваційне право» при

підготовці відповідних методичних та навчальних посібників, а також підручників для студентів вищих навчальних закладів юридичної освіти.

Достовірність і обґрунтованість результатів дослідження.
Дисертація Гольєвої Н. К. вирізняється високою ступенем відповідності структури представленою дослідження визначеній меті та поставленим завданням. Зведення результатів до наукового викладу виконано на високому науково-методичному рівні. Наукові положення та рекомендації, викладені в роботі, відзначаються вагомим аргументаційним підґрунтям та базуються на вивченні вітчизняних та зарубіжних досліджень з питань правового регулювання інноваційної сфери.

Достовірність викладених положень дисертації забезпечена ретельно обґрунтованими посиланнями на наукові праці та нормативно-правові акти, які включено до списку використаних джерел із 121 найменування. Конкретизація наукової новизни здійснена за допомогою цих посилань, що підсилює впевненість у вірогідності та важливості представлених досліджень.

Авторські висновки та пропозиції підтверджуються публікацією результатів у 12 наукових статтях, з яких 5 опубліковані у визначених наукових фахових виданнях з юридичних наук. Окрім того, проведені опробування дослідження відображаються в 7 опублікованих тезах доповідей на науково-практичних конференціях, що повноцінно розкривають ключові аспекти представленою на захист дослідження.

Висновки та рекомендації, розроблені внаслідок аналізу обширного обсягу законодавства та системного дослідження, були апробовані на науково-практичних конференціях, що підтверджує їхню наукову та практичну обґрунтованість.

У дисертаційному дослідженні Гольєвої Н. К. в цілому вдало сформульовано теоретичні положення, зокрема актуальність теми, мета і завдання, об'єкт і предмет дослідження. Аналіз змісту дисертації Гольєвої

Н. К. свідчить про те, що сформульовані мета і завдання дослідження повною мірою досягнуті.

Практичне значення одержаних результатів полягає у створенні наукового підґрунтя для вдосконалення чинного законодавства України шляхом розробки відповідних нормативних актів та внесення змін і доповнень у вже існуючі.

Положення дисертації можуть бути використані при розробленні програм спецкурсів та методичних матеріалів для студентів вищих юридичних закладів, зокрема з курсів «Господарське право», «Інноваційне право», у правозастосовній практиці тощо.

Сформульовані автором пропозиції щодо удосконалення законодавства в сфері регулювання інноваційних відносин та теоретичні положення отримали належне наукове обґрунтування, що дає підстави вважати дисертаційну роботу Гольєвої Н. К. завершеним науковим дослідженням.

Наукова новизна положень і висновків дисертації. Ознайомлення зі змістом дисертації Н. К. Гольєвої надає підстави для констатації, що вона дійсно є першим оригінальним і комплексним дослідженням актуальності теми в правовій науці України. Наведені на сторінках 8-17 рукопису дисертації коректно сформульовані положення загалом можна вважати такими, що є новими і обґрунтовано структурованими за рівнем новизни, визначеним здобувачем такими термінами, як «уперше», «удосконалено», «набули подальшого розвитку».

Дискусійні питання і зауваження. Зміст дисертаційної роботи Гольєвої Н. К. свідчить про творчий підхід до дослідження, але деякі висновки і твердження викликають сумніви через недостатню обґрунтованість.

1. На сторінці 40 дисертаційного дослідження автор наголошує на тому, що «одним із варіантів організаційно-господарського забезпечення

інноваційної та науково-технічної діяльності є державна підтримка, яка зазначена в законодавстві, як митні пільги та повне чи часткове кредитування інноваційних проектів, чи безвідсоткове кредитування цих проектів. Цієї підтримки замало, законодавцю потрібно визначитись із пріоритетами на інноваційний розвиток, та розробити ще більше різновидів державної підтримки, які будуть більш результативними для інноваційного розвитку». Однак, автор не уточнює які саме види державної підтримки є доцільними та ефективними і чи забезпечить позитивний результат різноманіття видів державної підтримки. Доцільно також дослідити негативні наслідки та можливі ризики від збільшення обсягу державної підтримки.

2. Потребує деталізації позиція щодо того, що «Закон України «Про інноваційну діяльність» є базовим та системоутворюючим законом, та надає сподівань, що він зможе перерости в єдиний кодифікований акт інноваційного законодавства. Єдиний кодифікаційний акт в сфері інноваційної діяльності виступить основою для такого законодавства, та зможе врегулювати, та деталізувати такі інноваційні відносини, які на сьогодні жодним чином не є врегульованими.» Які аспекти інноваційного законодавства можуть бути деталізовані та врегульовані в рамках єдиного кодифікаційного акту, а також чому це є ключовим для успішної інноваційної діяльності. Які з охарактеризованих в розділі 1.1 Законів України мають стати його невід'ємною частиною, а які мають втратити чинність в силу відсутності дієвого законодавчого регулювання?

3. На сторінці 46 дисертантка зазначає, що «Виходячи з комплексності та складності структури НІС, а також її насиченості суб'єктами і відносинами, які між ними складаються, можна лише уявити кількість таких траєкторій та спробувати їх систематизувати. Будь-яка система повинна бути структурованою за своєю будовою та її елементами і відносинами між ними.» Викладена думка автора є неоднозначною для

розуміння, оскільки незрозуміло яку позицію все-таки займає автор, що систематизація практично неможлива внаслідок великої кількості траєкторій, які тільки можна уявити чи все-таки, що будь-яка система має бути структурована і ця не є виключенням. Чи можливо автор розглядає можливість звуження кола суб'єктів і відповідно зменшення можливих траєкторій для полегшення систематизації та підвищення ефективності регулювання.

4. На сторінках 77-82 автором проведено аналіз законодавчого регулювання США, Японії, виокремлено позитивні аспекти. У п.6 ст. 86 автор наголошує на тому, що необхідно використовувати досвід вище згаданих країн, «...в цьому сенсі досвід організаційно-господарського впливу на розвиток інноватизації сфери господарювання в таких розвинутих країнах, як США та Японія має бути використаним...», але не уточнює які саме способи, механізми тощо мають бути запроваджені першочергово в Україні та не надає пропозицій щодо адаптації досвіду таких країн до національних потреб та реалій сьогодення.

5. Важливою задачею, що постає перед сучасною правовою наукою, є теоретичне обґрунтування та розробка концепцій щодо форм і методів адаптації вітчизняного законодавства до європейського правового простору. Це особливо актуально у контексті правового регулювання відносин в сфері інноваційної діяльності, яка визначаються певними положеннями Директиви ЄС. Зокрема, частка норм, встановлених у Директиві ЄС 97/9 Європарламенту і Ради Європи від 03.03.1997 р., присвячена аспектам інвестицій, зокрема компенсації. Деяким недоліком є те, що ці аспекти практично не знайшли відображення в досліджуваній науковій роботі. Окрім того, в межах дисертації не здійснено аналіз практики вітчизняних та європейських судових органів, що міг би стати важливим джерелом для вивчення та розробки теоретичних та прикладних висновків, підкріплених практичними прикладами. Також поза увагою

авторки залишилися Глобальна інноваційна візія WINWIN, яка має на меті запровадження структури інновацій за допомогою оптимізації структури управління інноваціями, Угода з Європейським Союзом та Європейським співтовариством з атомної енергії про участь у Рамковій програмі з досліджень та інновацій «Горизонт Європа» та Програмі з досліджень та навчання Європейського співтовариства з атомної енергії (2021-2025), комплементарній до Рамкової програми з досліджень та інновацій «Горизонт Європа» та Стратегія інноваційного розвитку України до 2030 року.

У подальших дослідженнях може бути корисно врахувати ці аспекти для більш повного розуміння та налагодження ефективних механізмів адаптації законодавства до вимог сучасного європейського правового середовища.

Але, усі зазначені зауваження жодною мірою не знижують загальної позитивної оцінки представленої дисертаційного дослідження. Незважаючи на вказані недоліки, дисертаційна робота є важливим внеском у відповідну наукову галузь та відображає творчий підхід автора до розв'язання актуальних наукових завдань.

Відсутність порушення академічної доброчесності. Дисертація є самостійним науковим дослідженням, в якій відображені власні ідеї і напрацювання автора, що дозволило вирішити поставлені у роботі завдання. Робота містить теоретичні положення і висновки, сформульовані дисертантом особисто. Використані в дисертаційному дослідженні ідеї і положення науковців мають відповідне посилання і використані з метою підкріплення ідей автора.

Загальний висновок по дисертації.

Дисертація Гольєвої Н. К. на тему «Удосконалення законодавства України про інноваційну діяльність: напрями, засоби та систематизація» є самостійною та завершеною науковою роботою, виконаною особисто

дисертанткою у виді кваліфікаційної наукової праці на правах рукопису. Дисертаційне дослідження містить науково обґрунтовані теоретичні та практичні результати, характеризується єдністю змісту та свідчить про особистий внесок автора.

Водночас, як видно, висловлені зауваження мають окремий характер, спрямовані на проведення під час захисту фахової дискусії та не можуть негативно вплинути на високий науковий рівень, новизну та достовірність результатів дисертації Гольєвої Н. К.

Представлена робота є ґрунтовним науковим дослідженням, яким розв'язується конкретне наукове завдання, що має істотне значення для галузі науки господарського права з формування концептуального бачення процесу та стадій удосконалення змісту інноваційного законодавства України та надання йому системного та ефективного характеру.

Таким чином, дисертація Гольєвої Надії Костянтинівни «Удосконалення законодавства України про інноваційну діяльність: напрями, засоби та систематизація» відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44 та наказу МОН України №40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог оформлення дисертації» зі змінами від 12.07.2019 р.), а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 08 Право за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент,
кандидат юридичних наук
доцент кафедри патентознавства
та основ правозастосовної діяльності
Харківського національного університету
міського господарства ім. О. М. Бекетова

К. М. Врублевська-Місюна

Підпис: *К. М. Врублевська-Місюна*

Засвідчено: *кат.*

відд. кадрів

Оксана Врублевська